

Oikeustapauskokoelma

JULKISASIAMIEHEN RATKAISUEHDOTUS

PRIIT PIKAMÄE

4 päivänä maaliskuuta 2020¹

Asia C-402/19

LM

vastaan

Centre public d'action sociale de Seraing

(Ennakkoratkaisupyyntö – Cour du travail de Liège (Liègen työoikeudellisten asioiden ylioikeus, Belgia))

Ennakkoratkaisupyyntö – Maahanmuuttopolitiikka – Laittomasti oleskelevien kolmansien maiden kansalaisten palauttaminen – Vakavasti sairaan alaikäisen lapsen, joka on tullut täysi-ikäiseksi oleskelulupahakemuksen hylkäämistä koskevan muutoksenhakumenettelyn kuluessa, vanhempi – Palauttamispäätös – Direktiivi 2008/115 – 13 artikla – Muutoksenhaku lykkäävin vaikutuksin – 14 artikla – Takeet ennen palauttamista – Perustarpeet – Sosiaaliavustuksen myöntäminen vanhemmalle – Euroopan unionin perusoikeuskirja – 7, 24 ja 47 artikla – Vanhemman ja vakavasti sairaan lapsen välinen riippuvuussuhde

1. Onko vakavasti sairaan, laittomasti maassa oleskelevan kolmannen maan kansalaisen perustarpeista huolehtiminen aikana, jona maastapoistamista on lykätty palauttamispäätökseen kohdistuvan muutoksenhaun vuoksi, ulotettava koskemaan hänen isäänsä, joka on kolmannen maan kansalainen ja jonka läsnäolo lapsensa luona on katsottu lääketieteellisistä syistä välttämättömäksi?

2. Tämä on pääpiirteittäin tässä asiassa esitetty kysymys unionin tuomioistuimelle, jonka on tulkittava jäsenvaltioissa sovellettavista yhteisistä vaatimuksista ja menettelyistä laittomasti oleskelevien kolmansien maiden kansalaisten palauttamiseksi 16.12.2008 annetun Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivin 2008/115/EY² säännöksiä, jotka koskevat palauttamispäätökseen kohdistuvan muutoksenhaun tehokkuutta ja ennen palauttamista sovellettavia takeita, luettuina erityisesti Euroopan unionin perusoikeuskirjan (jäljempänä perusoikeuskirja) 7 artiklan valossa.

¹ Alkuperäinen kieli: ranska.

² EUVL 2008, L 348, s. 98.

I Asiaa koskevat oikeussäännöt

A Unionin oikeus

3. Direktiivin 2008/115 johdanto-osan 12 perustelukappaleen sanamuoto on seuraava:

”Olisi otettava huomioon niiden kolmansien maiden kansalaisten tilanne, jotka oleskelevat maassa laittomasti mutta joita ei voida vielä poistaa maasta. Heidän toimeentulonsa perusedellytykset olisi määriteltävä kansallisen lainsäädännön mukaisesti. – –”

4. Tämän direktiivin 3 artiklan 3–5 alakohdassa säädetään seuraavaa:

”Tässä direktiivissä tarkoitetaan

– –

3) ’palauttamisella’ prosessia, jonka aikana kolmannen maan kansalainen palaa joko vapaaehtoisesti paluuelvoitetta noudattaen tai pakotettuna

– alkuperämaahan, tai

– kauttakulkumaahan yhteisön tai kahdenvälisen takaisinottosopimusten tai muiden järjestelyjen mukaisesti, tai

– muuhun kolmanteen maahan, johon kyseinen kolmannen maan kansalainen päättää vapaaehtoisesti palata ja johon hänet hyväksytään;

4) ’palauttamispäätöksellä’ hallinnollista tai oikeudellista päätöstä tai muuta toimenpidettä, jolla kolmannen maan kansalaisen oleskelu todetaan laittomaksi ja jolla asetetaan tai todetaan velvoite poistua maasta;

5) ’maastapoistamisella’ paluuelvoitteen täytäntöönpanoa eli varsinaista kuljetusta pois asianomaisesta jäsenvaltiosta”.

5. Kyseisen direktiivin 5 artiklassa täsmennetään seuraavaa:

”Jäsenvaltioiden on otettava tätä direktiiviä täytäntöön pannessaan asianmukaisesti huomioon

a) lapsen etu,

b) perhesuhteet,

– –”

6. Saman direktiivin 9 artiklan 1 kohdassa säädetään, että jäsenvaltioiden on lykättävä maastapoistamista

”_ _

b) niin kauan kuin myönnetään 13 artiklan 2 kohdan mukaista lykkäystä”.

7. Direktiivin 2008/115 13 artiklan 1 ja 2 kohdassa säädetään seuraavaa:

”1. Asianomaiselle kolmannen maan kansalaiselle on annettava mahdollisuus käyttää tehokkaita oikeussuojakeinoja, jotta hän voi hakea muutosta 12 artiklan 1 kohdassa tarkoitettuun palauttamiseen liittyvään päätökseen tai hakea päätöksen uudelleen käsittelyä toimivaltaisessa tuomioistuimessa tai hallintoviranomaisessa tai muussa toimivaltaisessa elimessä, jonka jäsenet ovat puolueettomia ja riippumattomia.

2. Edellä 1 kohdassa mainitulla viranomaisella tai elimellä on toimivalta tutkia 12 artiklan 1 kohdassa tarkoitettujen palauttamiseen liittyvien päätösten laillisuus sekä mahdollisuus väliaikaisesti lykätä niiden täytäntöönpanoa, jollei väliaikaista lykkäystä jo sovelleta kansallisen lainsäädännön nojalla.”

8. Tämän direktiivin 14 artiklan 1 kohdassa säädetään seuraavaa:

”Jäsenvaltioiden on 16 ja 17 artiklassa tarkoitettua tilannetta lukuun ottamatta varmistettava, että kolmansien maiden kansalaisten osalta otetaan mahdollisuuksien mukaan huomioon seuraavat periaatteet vapaaehtoista paluuta varten 7 artiklan mukaisesti myönnetyn ajan kuluessa sekä aikoina, jolloin maastapoistamista on lykätty 9 artiklan mukaisesti:

- a) perheen yhtenäisyys jäsenvaltion alueella olevien perheenjäsenten kesken säilytetään;
- b) tarjotaan kiireellistä terveydenhoitoa ja välttämätöntä sairaanhoitoa;
- c) alaikäisille annetaan pääsy peruskoulutusjärjestelmään heidän oleskelunsa pituudesta riippuen;
- d) haavoittuvassa asemassa olevien henkilöiden erityistarpeet otetaan huomioon.”

B Belgian oikeus

9. Sosiaalikeskuksista 8.7.1976 annetun lain (loi organique du 8 juillet 1976 des centres publics d’action sociale; Moniteur belge 5.8.1976, s. 9876) 57 §:n 2 momentissa säädetään seuraavaa:

”Tämän lain muista säännöksistä poiketen sosiaalikeskus myöntää

1° Belgian kuningaskunnassa laittomasti oleskelevalle ulkomaalaiselle ainoastaan kiireellistä terveydenhoitoapua

--”

II Pääasia ja ennakkoratkaisukysymys

10. LM teki 20.8.2012 omasta puolestaan ja tuolloin alaikäisen tyttärensä R:n puolesta lääketieteellisiin syihin perustuvat oleskelulupahakemukset sillä perusteella, että R kärsii useista vakavista sairauksista.

11. Hakemus otettiin käsiteltäväksi 6.3.2013, ja LM sai tällä perusteella centre public d'action sociale de Seraingin (Seraingin sosiaalikeskus, jäljempänä CPAS) myöntämää sosiaaliavustusta.

12. Tämän jälkeen toimivaltainen viranomainen teki LM:n tekemien oleskelulupahakemusten hylkäämisestä kolme päätöstä, jotka se sittemmin peruutti. Näiden hakemusten hylkäämisestä tehtiin 8.2.2016 neljäs päätös. Kyseiseen päätökseen oli liitetty myös Belgian alueelta poistumiseen velvoittava palauttamispäätös.

13. LM valitti 25.3.2016 viimeisestä hylkäämispäätöksestä ja palauttamispäätöksestä ja vaati näiden päätösten kumoamista ja täytäntöönpanon lykkäämistä conseil du contentieux des étrangersissa (ulkomaalaisasioita käsittelevä hallintotuomioistuin, Belgia).

14. CPAS peruutti LM:lle myönnetyn sosiaaliavustuksen 26.3.2016 lukien eli hänen vapaaehtoiselle paluulle asetetun määräajan päättymisestä lähtien, sillä hänen Belgian alueella oleskelunsa laittomuuden vuoksi hänelle voitiin myöntää vain kiireellistä terveydenhoitoapua, jota hänelle myönnettiin 22.3.2016 lukien.

15. LM:n sosiaaliavustus palautettiin sen jälkeen, kun tribunal du travail de Liègessä (Liègen työoikeudellisten asioiden alioikeus, Belgia) oli haettu väliaikaismääräystä avustuksen peruuttamista koskevaa päätöstä vastaan.

16. CPAS peruutti uudelleen kahdella 16.5.2017 tekemällään päätöksellä LM:n sosiaaliavustuksen 11.4.2017 lukien sillä perusteella, että hänen tyttärensä oli tullut kyseisenä päivämääränä täysi-ikäiseksi. Pääasian valittajan tytär saa 11.4.2017 alkaen sosiaaliavustusta, jonka määrä vastaa yhden hengen talouksille myönnettävän toimeentulotuen määrää korotettuna perhe-etuuksilla hänen vammansa takia.

17. LM haki 16.5.2017 tehtyihin CPAS:n päätöksiin muutosta tribunal du travail de Liègessä. Kyseinen tuomioistuin totesi 16.4.2018 antamassaan tuomiossa, että sosiaaliavustuksen peruuttaminen oli laillisesti perusteltua siitä päivästä lukien, jona R oli tullut täysi-ikäiseksi, sillä hakijan oma terveydentila ei oikeuttanut jättämään Belgian lakia soveltamatta.

18. LM valitti 22.5.2018 tästä tuomiosta ennakkoratkaisupyynnön esittäneeseen tuomioistuimeen.

19. Kyseinen tuomioistuin korostaa, että Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen oikeuskäytännöstä ilmenee, että vanhempien ja heidän aikuisten lastensa välisiä suhteita voidaan suojata oikeudella perhe-elämään, jos heidän välillään osoitetaan olevan riippuvuutta koskevia lisätekiäjiä. Se toteaa, että R:n terveydentilan ennakoitavissa oleva heikkeneminen tilanteessa, jossa hänet palautettaisiin alkuperämaahansa, näyttäisi kaikilta osin vastaavan vakavuuskynnystä, jonka ylittyessä hänen maastapoistamisensa katsottaisiin johtavan hänen kohtelemiseensa epäinhimillisellä tai halventavalla tavalla. Lisäksi se tuo esille, että tämän terveydentilan vuoksi hänen isänsä läsnäolo hänen luonaan on aivan yhtä välttämätöntä kuin hänen ollessaan alaikäinen.

20. Tässä yhteydessä se katsoo, että vaikka sosiaaliavustuksen epääminen LM:ltä ei sellaisenaan merkitse tämän oikeuden loukkausta, tämä epääminen voi kuitenkin estää LM:ää saamasta tarvittavia varoja voidakseen pysyä R:n tukena ja hänen luonaan.

21. Tässä tilanteessa cour du travail de Liège (Liègen työoikeudellisten asioiden ylioikeus, Belgia) on päättänyt lykätä asian käsittelyä ja esittää unionin tuomioistuimelle seuraavan ennakkoratkaisukysymyksen:

”Onko sosiaalikeskuksista 8.7.1976 annetun lain 57 §:n 2 momentin 1 kohdan 1 alakohta ristiriidassa direktiivin [2008/115] 5 ja 13 artiklan kanssa, kun näitä luetaan yhdessä – – perusoikeuskirjan 19 artiklan 2 kohdan ja 47 artiklan, kyseisen direktiivin 14 artiklan 1 kohdan b alakohdan sekä – – perusoikeuskirjan 7 ja 12 artiklan kanssa, sellaisina kuin niitä on tulkittu [18.12.2014 annetussa tuomiossa Abdida (C-562/13, EU:C:2014:2453)]:

- ensinnäkin koska se johtaa siihen, että jäsenvaltion alueella laittomasti oleskelevan kolmannen maan kansalaisen perustarpeista ei enää huolehdi mahdollisuuksien mukaan sinä aikana, kun vireillä on muutoksenhakumenettely, jonka hän on saattanut vireille omissa nimissään ja tuolloin vielä alaikäisen lapsensa edustajana sellaisen päätöksen kumoamiseksi ja täytäntöönpanon lykkäämiseksi, jolla heidät on määrätty poistumaan jäsenvaltion alueelta
- toiseksi koska yhtäältä kyseisellä, nyt täysi-ikäisellä lapsella on vakava sairaus, jonka vuoksi kyseisen päätöksen täytäntöönpano on omiaan aiheuttamaan vakavan vaaran, että hänen terveydentilansa heikkenee vakavasti ja peruuttamattomasti, ja koska toisaalta kyseisen vanhemman läsnäolo täysi-ikäisen lapsensa luona on lääkärrien mielestä välttämätöntä, koska tämä lapsi on terveydentilansa (toistuvat sirppisolukriisit sekä leikkaus, joka on välttämätön halvaantumisen estämiseksi) vuoksi haavoittuvassa asemassa?”

III Asian käsittely unionin tuomioistuimessa

22. Belgian ja Alankomaiden hallitukset sekä Euroopan komissio ovat esittäneet asiassa huomautuksia.

IV Asian tarkastelu

A Ennakkoratkaisukysymyksen tutkittavaksi ottaminen

23. Belgian hallitus väittää, että ennakkoratkaisupyyntö on jätettävä tutkimatta siltä osin kuin se koskee kansallisen oikeussäännön yhteensovittuvuutta direktiivin 2008/115 ja perusoikeuskirjan eri säännösten ja määräysten kanssa, koska valittajan tilanteella ei ole minkäänlaista liittymää unionin oikeuteen, sillä se ei kuulu kyseisen direktiivin 14 artiklan eikä myöskään perusoikeuskirjan 19 artiklan soveltamisalaan.

24. Vaikka ennakkoratkaisua pyytäneen tuomioistuimen esittämän kysymyksen sanamuodon mukaan unionin tuomioistuinta kehotetaan lausumaan kansallisen oikeussäännön yhteensovittuvuudesta unionin oikeuden kanssa, mikä ei kuulu sen toimivaltaan ennakkoratkaisumenettelyssä, vakiintuneen oikeuskäytännön mukaan unionin tuomioistuimen on tällaisessa tilanteessa esitettävä ennakkoratkaisua pyytäneelle tuomioistuimelle sellaiset unionin oikeuden tulkintaan liittyvät seikat, joiden avulla tämä voi arvioida kansallisen oikeussäännön yhteensovittuvuutta unionin oikeuden kanssa.³

³ Ks. vastaavasti tuomio 15.5.2014, Almos Agrárkülkereskedelmi (C-337/13, EU:C:2014:328, 18 kohta).

25. On myös todettava, että ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin pyrkii kysymyksellään ensisijaisesti määrittämään, kuuluuko pääasian valittajan tilanne direktiivin 2008/115 14 artiklan soveltamisalaan. Näin ollen Belgian hallituksen väite, jonka mukaan tämä säännös ei ole sovellettavissa eikä yleisemmin asialla ole liittymää unionin oikeuteen, liittyy erottamattomasti tämän kysymyksen asiasisällöstä annettavaan vastaukseen, eikä se siten voi johtaa ennakkoratkaisupyynnön tutkimatta jättämiseen.⁴

26. Lisäksi on huomattava Belgian hallituksen täsmentävän huomautuksissaan, että LM:lle ja hänen tyttärelleen myönnettiin lopulta 17.5.2019 vuoden pituinen oleskelulupa, joka voidaan uusua, eikä kyseinen hallitus ole tehnyt tästä tilanteesta minkäänlaisia johtopäätöksiä ennakkoratkaisukysymyksen tutkittavaksi ottamisen osalta.

27. Vakiintuneen oikeuskäytännön mukaan sekä SEUT 267 artiklan sanamuodon että rakenteen perusteella ennakkoratkaisumenettely edellyttää, että kansallisessa tuomioistuimessa on todella vireillä riita-asia, jossa tämän on annettava ratkaisu, jossa otetaan huomioon unionin tuomioistuimen ennakkoratkaisuasiassa antama tuomio. Näin ollen unionin tuomioistuimen on jopa viran puolesta tarkistettava, onko pääasia yhä vireillä.⁵

28. Käsiteltävässä asiassa on korostettava, että ennakkoratkaisupyynnön on esittänyt sosiaalioikeudellisia asioita käsittelevä tuomioistuin, jossa on haettu muutosta CPAS:n päätöksiin peruuttaa pääasian valittajalta sosiaaliavustus 11.4.2017 alkaen, jolloin hänen tyttärensä tuli täysi-ikäiseksi. Unionin tuomioistuimelle esitetyn asiakirja-aineiston perusteella ei voida katsoa, että LM:n ja hänen tyttärensä oleskelun laillistaminen olisi tullut voimaan ennen päivämäärää 17.5.2019, jolloin heille myönnettiin oleskelulupa, ja että LM:n sosiaaliset oikeudet olisi tunnustettu takautuvasti 11.4.2017 alkaen maksamalla avustukset taannehtivasti kahden edellä mainitun päivämäärän väliseltä ajanjaksolta.

29. On näin ollen mahdollista katsoa, että pääasialla on siten vielä kohde, tässä tapauksessa LM:n katsominen sosiaaliavustuksen saajaksi 11.4.2017 lukien, mistä ennakkoratkaisua pyytäneen tuomioistuimen on lausuttava, ja että unionin tuomioistuimen esitettyyn kysymykseen antamasta vastauksesta on hyötyä tämän riidan ratkaisun kannalta.⁶ Ennakkoratkaisupyynnön on näin ollen vastattava.

30. On myös selvää, että ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin on samassa ratkaisussaan esittänyt unionin tuomioistuimelle osoitettuja ennakkoratkaisukysymyksiä mutta kohdistanut ne myös Belgian Cour constitutionnellelle (perustuslakituomioistuin), jotta se arvioisi pääasiassa kyseessä olevan Belgian lainsäädännön yhteensoveltuvuutta Belgian perustuslain kanssa, ja tämä kansalliselle tuomioistuimelle osoitettu kysymys on ennakkoratkaisupyynnön sanamuodon mukaan ensisijainen. On siis selvää, että kyseisen lainsäädännön perustuslainvastaiseksi toteaminen veisi käsiteltävältä asialta kokonaan sen kohteen. On todettava, että menettelyn tässä vaiheessa Belgian Cour constitutionnelle ei ole antanut asiassa minkäänlaista ratkaisua.

⁴ Tuomio 17.1.2019, KPMG Baltics (C-639/17, EU:C:2019:31, 11 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen).

⁵ Tuomio 19.6.2018, Gnandi (C-181/16, EU:C:2018:465, 31 kohta).

⁶ Ks. vastaavasti tuomio 10.5.2017, Chavez-Vilchez ym. (C-133/15, EU:C:2017:354, 51 kohta).

B Ennakkoratkaisukysymyksen tarkastelu

31. Unionin tuomioistuimelle esitetyn ennakkoratkaisukysymyksen alustava tarkastelu osoittaa ennakkoratkaisua pyytäneen tuomioistuimen pohtivan kansallisen oikeussäännön yhteensoveltuvuutta suhteessa edellytyksiin, joiden täytyessä kolmannen maan kansalainen voi saada unionin oikeudessa, tässä tapauksessa direktiivin 2008/115 14 artiklassa, hänelle tarjotut takeet ja erityisesti takeen siitä, että hänen perustarpeistaan huolehditaan aikana, jona käsiteltävänä on hänen omissa nimissään ja tuolloin vielä alaikäisen lapsensa puolesta kohdistama muutoksenhaku palauttamispäätökseen, jolla heidät on määrätty poistumaan jäsenvaltion alueelta.

32. Sanamuodoltaan suhteellisen monimutkaisen ennakkoratkaisupyynnön täsmällisen ulottuvuuden määrittäminen edellyttää kuitenkin, että huomioon otetaan kaikki siinä tarkoitetut unionin oikeussäännöt eli direktiivin 2008/115 5, 13 ja 14 artikla ja perusoikeuskirjan 7, 12, 19 ja 47 artikla sekä niin ikään mainittu unionin tuomioistuimen 18.12.2014 antama tuomio Abdida (C-562/13, EU:C:2014:2453).

33. Tässä tuomiossa unionin tuomioistuin totesi, että kolmannen maan kansalaisen palauttamispäätökseen, jonka täytäntöönpano saattaa altistaa hänet vakavaan vaaraan siitä, että hänen terveydentilansa heikkenee vakavasti ja peruuttamattomasti, kohdistamalla muutoksenhaulla on katsottava olevan suoraan lain nojalla lykkäävä vaikutus ja että kyseisen kansalaisen perustarpeista on huolehdittava aikana, jona maastapoistamista lykätään kyseisen muutoksenhaun seurauksena.

34. On selvää, että kysymyksenasettelu, joka koskee direktiivin 2008/115 14 artiklassa määriteltyjä ennen palauttamista sovellettavia takeita, liittyy erottamattomasti kysymyksenasetteluun, joka koskee tämän direktiivin 13 artiklassa säädettyä oikeutta tehokkaiisiin oikeussuojakeinoihin palauttamispäätöstä vastaan, sillä niiden yhteys perustuu kyseisen direktiivin 9 artiklan 1 kohdan b alakohdan sanamuotoon, jonka mukaan jäsenvaltioiden on lykättävä maastapoistamista niin kauan kuin myönnetään saman direktiivin 13 artiklan 2 kohdan mukaista lykkäystä.

35. Unionin tuomioistuimelle esitettyyn kysymykseen annettava vastaus edellyttää näin ollen, että ensin selvitetään, onko vakavasti sairaan lapsen vanhemman palauttamispäätökseen, jonka täytäntöönpano saattaa altistaa tämän lapsen vakavaan vaaraan siitä, että hänen terveydentilansa heikkenee vakavasti ja peruuttamattomasti, kohdistamalla muutoksenhaulla katsottava olevan suoraan lain nojalla lykkäävä vaikutus, jos hänen läsnäolonsa lapsensa luona osoitetaan välttämättömäksi.⁷

⁷ Tältä osin en voi yhtyä Alankomaiden hallituksen huomautuksissaan esittämään tulkintaan ennakkoratkaisukysymyksen ulottuvuudesta, kun se katsoo, että kysymys lykkäävän vaikutuksen toteamisesta ei tule esille, sillä ennakkoratkaisupyynnön sanamuoto osoittaa, että tämä toteamus oli selvä. Nimenomaiset viittaukset direktiivin 2008/115 13 artiklaan, joka koskee maahantulijoille tarjotun oikeussuojakeinon tehokkuutta, perusoikeuskirjan 47 artiklaan, jossa vahvistetaan tehokkaan oikeussuojan periaate, sekä 18.12.2014 annettuun tuomioon Abdida (C-562/13, EU:C:2014:2453) ovat ristiriidassa tämän tulkinnan kanssa, sillä kyseisen tuomion sisältö osoittaa, että kysymys muutoksenhauille annettavasta lykkäävästä vaikutuksesta on tutkittava ennen kuin ratkaistaan kysymys palauttamiseen sovellettavista takeista ja kyseisen kolmannen maan kansalaisen perustarpeista huolehtimisesta.

1. Vakavasti sairaan lapsen vanhemman palauttamispäätökseen kohdistamalle muutoksenhauulle suoraan lain nojalla todettava lykkäävä vaikutus

36. Ennen tällaisen vaikutuksen toteamisen mahdollisten oikeusperustojen tutkimista on tarkasteltava Belgian hallituksen asian aineellisesta ratkaisusta esittämiä huomautuksia, jotka koskevat tätä kysymystä.

a) Belgian hallituksen huomautukset

37. Belgian hallituksen huomautusten sanamuodon mukaisesta tulkinnasta ilmenee, että tämä hallitus haluaa osoittaa kansallisen lainsäädännön täysin unionin oikeuden mukaiseksi.

38. Se väittää, että 8.7.1976 annetun lain 57 §:n 2 momentti, sellaisena kuin Cour constitutionnelle on sitä tulkinnut, ei ole ristiriidassa direktiivin 2008/115 tavoitteiden kanssa, sillä kyseisen tuomioistuimen mukaan sosiaaliavustuksen myöntämisestä päätettäessä on otettava huomioon alaikäisen tai täysi-ikäisen lapsen erityinen perhetilanne.

39. Lisäksi Belgian hallituksen mukaan kansallisilla menettelyillä taataan unionin oikeudessa tarkoitettut tehokkaat oikeussuojakeinot, minkä Cour constitutionnelle on todennut 18.7.2019 antamassaan tuomiossa, sillä muun muassa conseil du contentieux des étrangersissa voidaan hakea muutosta maastapoistamis- ja käännyttämistoimenpiteisiin erittäin kiireellisessä menettelyssä, jolla on suoraan lain nojalla lykkäävä vaikutus.

40. Näistä Belgian hallituksen väitteistä on mielestäni pantava merkille seuraavaa.

41. Kyseisen hallituksen huomautuksista ilmenee selvästi, että kansallisessa oikeudessa alaikäisen tai täysi-ikäisen lapsen laittomasti oleskeleva vanhempi ei voi vaatia itselleen minkäänlaista sosiaaliavustusta, jos kyse ei ole kiireellisestä terveydenhoitoavusta. Ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin kysyy unionin tuomioistuimelta juuri tällaisen lainsäädännön yhteensoveltuvuudesta unionin oikeuden kanssa tilanteessa, jossa vakavasti sairaan lapsen vanhempi on hakenut omissa nimissään ja lapsensa puolesta muutosta heitä koskeviin palauttamispäätöksiin.

42. Siltä osin kuin asiassa on viitattu Belgian Cour constitutionnelle ratkaisuihin, on todettava, että vakiintuneen oikeuskäytännön mukaan SEUT 267 artiklassa annetaan kansallisille tuomioistuimille rajoittamaton oikeus saattaa asia unionin tuomioistuimen käsiteltäväksi, jos ne katsovat, että niiden käsiteltävänä olevassa asiassa on kysymys niiden käsiteltäväksi saatetun asian ratkaisemisen kannalta tarpeellisesta unionin oikeuden säännösten tai määräysten tulkinnasta tai niiden pätevyyden arvioinnista. Unionin tuomioistuin on päätellyt tästä, että vaikka kansallisessa oikeudessa on sääntö, jonka nojalla tuomioistuimet, joiden ratkaisuihin saa hakea muutosta, ovat sidottuja ylemmän oikeusasteen tuomioistuimen tekemiin arviointeihin, nämä tuomioistuimet eivät voi tämän perusteella menettää mahdollisuutta saattaa unionin tuomioistuimen käsiteltäväksi kysymyksiä sen unionin oikeuden tulkinnasta, josta oikeudellisessa arvioinnissa on kyse. Unionin tuomioistuimen mukaan tuomioistuimella, jonka ratkaisuihin saa hakea muutosta, kuten ennakkoratkaisua pyytäneellä tuomioistuimella, on oltava vapaus saattaa sen käsiteltäväksi aiheelliseksi katsomiaan kysymyksiä, jos se katsoo, että ylemmän oikeusasteen tuomioistuimen tekemän oikeudellisen arvioinnin takia sen olisi annettava unionin oikeuden vastainen ratkaisu.⁸

⁸ Ks. tuomio 22.6.2010, Melki ja Abdeli (C-188/10 ja C-189/10, EU:C:2010:363, 41 ja 42 kohta oikeuskäytäntöviittauksiin).

43. Unionin tuomioistuimen vakiintuneen oikeuskäytännön mukaisesti unionin tuomioistuimen tehtävänä ei ole ennakkoratkaisumenettelyn yhteydessä tulkita kansallista oikeutta määrittääkseen tässä tapauksessa, mikä tarkalleen on Belgian prosessioikeuden tila maasta poistettavien maahantulijoiden käyttämien oikeussuojakeinojen osalta.

44. On huomattava, että SEUT 267 artiklassa määrätty ennakkoratkaisumenettely perustuu vakiintuneen oikeuskäytännön mukaan kansallisilla tuomioistuimilla ja unionin tuomioistuimella olevien tehtävien selkeään jakoon siten, että unionin tuomioistuin on toimivaltainen lausumaan ainoastaan tässä artiklassa tarkoitettujen unionin toimien tulkinnasta tai pätevydestä. Tässä yhteydessä unionin tuomioistuimen tehtävä ei ole lausua kansallisten säännösten tulkinnasta eikä ratkaista sitä, onko ennakkoratkaisupyynnön esittäneen tuomioistuimen tulkinta niistä oikea.⁹

45. Yksinomaan kansallisen tuomioistuimen, jossa asia on vireillä ja joka vastaa annettavasta ratkaisusta, tehtävänä on kunkin asian erityispiirteiden perusteella harkita, onko ennakkoratkaisu tarpeen asian ratkaisemiseksi ja onko sen unionin tuomioistuimelle esittämällä kysymyksillä merkitystä asian kannalta. Jos esitetyt kysymykset koskevat unionin oikeuden tulkintaa, niillä oletetaan olevan merkitystä asian ratkaisemisen kannalta ja unionin tuomioistuimen on siten lähtökohtaisesti ratkaistava ne.¹⁰

46. Belgian hallituksen huomautuksista voidaan johtaa myös direktiivin 2008/115 13 artiklan ajallista sovellettavuutta koskevia perusteluja.

47. Belgian hallitus väittää,¹¹ että 18.12.2014 annetun tuomion Abdida (C-562/13, EU:C:2453) mukaan takeet muutoksenhaun tehokkuudesta on varmistettava maastapoistamisen ajankohtana eli palauttamispäätöstä täytäntöön pantaessa, ja huomauttaa, että LM ei nimenomaan ole ollut itseään koskevan palauttamispäätöksen yhdenkään pakkotäytäntöönpanotoimen kohteena. Tämä lähestymistapa johtaa siihen, että tehokkaan oikeussuojan periaatteen täytäntöönpanoa lykätään palauttamispäätöksen antamisesta ajankohtaan, jona maastapoistaminen uhkaa välittömästi, ja että siten direktiivin 2008/115 14 artiklassa säädettyjä ennen palauttamista sovellettavia takeita sovelletaan palauttamispäätökseen kohdistettavaa muutoksenhakua myöhempänä ajankohtana.

48. Tällaisia perusteluja ei voida hyväksyä, koska ne perustuvat virheelliseen tulkintaan 18.12.2014 annetusta tuomiosta Abdida (C-562/13, EU:C:2014:2453) ja direktiivillä 2008/115 käyttöön otetusta järjestelystä, jolla pyritään varmistamaan tehokas maastapoistamis- ja palauttamispolitiikka asianomaisten henkilöiden perusoikeuksia ja ihmisarvoa täysimääräisesti kunnioittaen. On todettava, että Belgian hallitus on tyytynyt korostamaan ilmaisun ”täytäntöönpano” käyttöä kyseisen tuomion tuomiolauselmassa eikä näin tehdessään ole ymmärtänyt tuomiolauselmaan sisältyvään ratkaisuun johtanutta unionin tuomioistuimen päättelyä ja sen jälkeen esitettyjä täsmennyksiä.

49. Unionin tuomioistuimelle esitetty kysymys koski muun muassa direktiivin 2008/115 13 artiklan tulkintaa perusoikeuskirjan 47 artiklan valossa, jotta voidaan määrittää sen ”muutoksenhaun piirteet, joka on voitava kohdistaa” tämän direktiivin 3 artiklan 4 alakohdassa tarkoitettuun ”palauttamispäätökseen” eli LM:ään 8.2.2016 kohdistetun päätöksen kanssa samanlaiseen hallintotoimeen, jolla kyseisen siirtolaisen oleskelu todetaan laittomaksi ja jolla todetaan velvoite poistua maasta. Unionin tuomioistuin totesi, että ”palauttamispäätökseen” – jonka täytäntöönpano saattaa altistaa kyseessä olevan kolmannen maan kansalaisen vakavaan

⁹ Ks. tuomio 22.5.2014, Érsekcsanádi Mezőgazdasági (C-56/13, EU:C:2014:352, 53 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen).

¹⁰ Ks. tuomio 10.12.2018, Wightman ym. (C-621/18, EU:C:2018:999, 26 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen).

¹¹ Ks. huomautusten 65 kohta.

vaaraan siitä, että hänen terveydentilansa heikkenee vakavasti ja peruuttamattomasti – ”kohdistetun muutoksenhaun tehokkuus” edellyttää sitä, että kyseisellä kansalaisella on käytettävissään muutoksenhakekeino lykkäivin vaikutuksin sen varmistamiseksi, ettei ”palauttamispäätöstä” panna täytäntöön ennen kuin toimivaltainen viranomainen on voinut tutkia väitteen direktiivin 2008/115 5 artiklan, luettuna perusoikeuskirjan 19 artiklan 2 kohdan valossa, rikkomisesta.¹²

50. Unionin tuomioistuin täsmensi oikeuskäytäntöään tuomiossa Gnandi¹³ toistamalla velvollisuuden säätää tietyissä tilanteissa palauttamispäätökseen kohdistuvasta muutoksenhausta, jolla on suoraan lain nojalla lykkäävä vaikutus, mutta lisäämällä myös, että näin on ”sitäkin suuremmalla syyllä, kun kyseessä on mahdollinen [direktiivin 2008/115] 8 artiklan 3 kohdassa tarkoitettu maastapoistamispäätös”. Kyseisen tuomion perusteluista ilmenee, että maastapoistamispäätöksen antamista pidetään epävarmana ja liitännäisenä tilanteena, jonka osalta kyseisen kolmannen maan kansalaisen vireille panemalla muutoksenhakumenettelyllä voidaan katsoa olevan suoraan lain nojalla lykkäävä vaikutus.

51. Tämä lähestymistapa selittyy yhtäältä sillä, että direktiivin 2008/115 8 artiklan 3 kohdan sanamuodon mukaisesti maastapoistamispäätöksen antaminen on hypoteettista, toisin kuin tämän direktiivin 6 artiklan 1 kohdassa säädetyn palauttamispäätöksen antaminen, ja toisaalta sillä, että viimeksi mainittu päätös voi kyseisen direktiivin 3 artiklan 4 alakohdassa määritellyn oikeudellisen luonteensa vuoksi johtaa sellaisenaan kyseisen kolmannen maan kansalaisen maastapoistamiseen. Direktiivin 2008/115 13 artiklan 1 kohdassa annetaan kyseiselle kansalaiselle oikeus tehokkaiisiin oikeussuojakeinoihin, jotta hän voi hakea muutosta palauttamiseen liittyviin päätöksiin, joilla tarkoitetaan tämän direktiivin 12 artiklan 1 kohdan määritelmän mukaan palauttamispäätöksiä sekä ”mahdollisesti annettuja” maahantulokieltoa ja maastapoistamista koskevia päätöksiä.

52. On syytä korostaa, että edellä mainitussa 13 artiklassa, luettuna yhdessä perusoikeuskirjan 47 artiklan kanssa, säädetty tehokasta oikeussuojakeinoa koskeva tae edellyttää jo määritelmän perusteella sellaisen toimen antamista, joka voidaan saattaa tuomioistuimen käsiteltäväksi sen laillisuuden riitauttamiseksi. Direktiivin 2008/115 6 ja 8 artiklasta, 12 artiklan 1 kohdasta ja 13 artiklan 1 kohdasta yhdessä luettuina ilmenee, että tämä toimi voi muodostua vain palauttamispäätöksestä.

53. On siis selvää, että Belgian hallituksen väitteissä, joiden mukaan unionin oikeuden nojalla mahdollisuutta hakea muutosta suoraan lain nojalla lykkäivin vaikutuksin on tarjottava vasta siitä lähtien, kun maastapoistaminen uhkaa välittömästi, eikä heti kun palauttamispäätös on annettu, sivuutetaan direktiivin 2008/115 yleinen systematiikka, ja nämä väitteet on näin ollen hylättävä.

b) Tarkastelussa sovellettavat oikeussäännöt

54. Ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin kehottaa unionin tuomioistuinta ottamaan huomioon perhe-elämän kunnioittamista koskevan oikeuden, sellaisena kuin se perustuu perusoikeuskirjan 7 artiklaan ja Roomassa 4.11.1950 allekirjoitetun ihmisoikeuksien ja perusvapauksien suojaamiseksi tehdyn yleissopimuksen (jäljempänä Euroopan

¹² Ks. tuomio 18.12.2014, Abdida (C-562/13, EU:C:2014:2453, 50 kohta).

¹³ Tuomio 19.6.2018, Gnandi (C-181/16, EU:C:2018:465, 56 kohta).

ihmisoikeussopimus) 8 artiklaan, mutta on todettava komission viittaavan täysin toiseen oikeusperustaan päätelläkseen, että pääasian valittajan muutoksenhaulla on välttämättä katsottava olevan suoraan lain nojalla lykkäävä vaikutus.

55. Komissio ehdottaa, että tässä asiassa sovelletaan analogisesti siinä unionin tuomioistuimen oikeuskäytännössä esitettyjä perusteluja, joka koskee kolmannen maan kansalaiselle SEUT 20 ja SEUT 21 artiklan perusteella myönnettävää johdettua oleskeluoikeutta unionin alueella, jotta alaikäisen lapsen, jolla on Euroopan unionin kansalaisen asema, oleskeluoikeus ei menettäisi tehokasta vaikutustaan tilanteessa, jossa tämä kolmannen maan kansalainen eli lapsen vanhempi poistetaan maasta. Näin ollen pääasian valittajan vireille saattamalla muutoksenhakumenettelyllä pitäisi katsoa olevan 18.12.2014 annetun tuomion Abdida (C-562/13, EU:C:2014:2453) mukaisesti lykkäävä vaikutus, jotta hänen tyttärensä palauttamispäätöksen täytäntöönpanoon saama lykkäys ei menettäisi tehokasta vaikutustaan.

56. Unionin tuomioistuin on katsonut, että oleskeluoikeus on myönnettävä kolmannen maan kansalaiselle, joka on kyseisen unionin kansalaisen perheenjäsen, koska unionin kansalaisuuden tehokas vaikutus jätettäisiin ottamatta huomioon, jos tällaisen oikeuden epäämisen seurauksena kyseinen unionin kansalainen tosiasiallisesti joutuisi lähtemään koko unionin alueelta eikä hän siis tosiasiallisesti voisi käyttää pääosaa oikeuksista, jotka hänellä on kyseisen aseman perusteella. Se on selvästi täsmentänyt, että mainittujen johdettujen oikeuksien, jotka eivät ole kyseisten kansalaisten omia oikeuksia, tavoite ja oikeutus perustuvat siihen toteamukseen, että niiden tunnustamisen epääminen voi loukata muun muassa unionin kansalaisen liikkumisvapautta.¹⁴

57. On siis selvää, että – kuten komissio itsekin myöntää – sen mainitsema oikeuskäytäntö liittyy täysin erilaiseen oikeudelliseen ja tosiasialliseen asiayhteyteen kuin käsiteltävä asia, jolle on ominaista se, että pääasian valittaja ja hänen tyttärensä ovat molemmat laittomasti oleskelevia kolmannen maan kansalaisia, jotka ovat palauttamispäätöksen kohteena, mikä on nähdäkseni esteenä tämän oikeuskäytännön puhtaasti analogiselle soveltamiselle.

58. On kuitenkin huomattava, että unionin tuomioistuin käyttää nimenomaisesti perhe-elämän suojan käsitettä mutta myös lapsen edun käsitettä unionin primaarioikeuteen tai johdettuun oikeuteen kuuluvien eri normien tulkintaperusteina, ja niiden perusteella voidaan myöntää kolmannen maan kansalaiselle johdettu oleskeluoikeus unionin alueella tai taata jäsenvaltioiden alueella laillisesti asuville kolmansien maiden kansalaisille perheenyhdistämistä koskevan oikeuden tehokkuus.¹⁵

59. Nämä unionin tuomioistuimen erityiset perustelut, jotka koskevat perusoikeuskirjan 7 artiklaa, luettuna yhdessä perusoikeuskirjan 24 artiklan kanssa, voidaan sen sijaan ulottaa koskemaan käsiteltävää asiaa oikeusperustan määrittämiseksi sille, että pääasian valittajan, joka on vakavasti sairaan lapsen isä, itseään koskevaan palauttamispäätökseen kohdistamalla muutoksenhaulla katsotaan olevan suoraan lain nojalla lykkäävä vaikutus.

¹⁴ Tuomio 8.5.2018, K.A. ym. (Perheenyhdistäminen Belgiassa) (C-82/16, EU:C:2018:308, 50 ja 51 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen).

¹⁵ Ks. tuomio 13.9.2016, Rendón Marín (C-165/14, EU:C:2016:675, 66 kohta); tuomio 8.5.2018, K.A. ym. (Perheenyhdistäminen Belgiassa) (C-82/16, EU:C:2018:308, 71 kohta); tuomio 4.3.2010, Chakroun (C-578/08, EU:C:2010:117, 44 kohta) ja tuomio 6.12.2012, O. ja S. (C-356/11 ja C-357/11, EU:C:2012:776, 75–80 kohta), joista kaksi viimeksi mainittua koskevat oikeudesta perheenyhdistämiseen 22.9.2003 annettua neuvoston direktiiviä 2003/86/EY (EUVL 2003, L 251, s. 12).

c) Perhe-elämän kunnioittamisen perusteella todettava lykkäävä vaikutus

60. Siltä osin kuin kyse on muutoksenhaun, joka on voitava kohdistaa pääasiassa kyseessä olevan kaltaiseen palauttamispäätökseen, piirteistä, direktiivin 2008/115 13 artiklan 1 kohdasta, luettuna yhdessä sen 12 artiklan 1 kohdan¹⁶ kanssa, ilmenee, että kolmannen maan kansalaiselle on annettava mahdollisuus käyttää tehokkaita oikeussuojakeinoja, jotta hän voi hakea muutosta hänestä tehtyyn palauttamispäätökseen.¹⁷

61. Direktiivin 13 artiklan 2 kohdassa puolestaan säädetään, että muutoksenhaun ratkaisemiseen toimivaltainen viranomainen tai elin voi väliaikaisesti lykätä riitautetun palauttamispäätöksen täytäntöönpanoa, jollei väliaikaista lykkäystä jo sovelleta kansallisen lainsäädännön nojalla. Tästä seuraa, ettei direktiivissä edellytetä, että sen 13 artiklan 1 kohdassa tarkoitettulla muutoksenhaulla on välttämättä lykkäävä vaikutus.¹⁸

62. On kuitenkin korostettava, että direktiivin 2008/115 säännöksiä on tulkittava, kuten sen johdanto-osan toisessa perustelukappaleessa muistutetaan, asianomaisten henkilöiden perusoikeuksia ja ihmisarvoa täysimääräisesti kunnioittaen.¹⁹

63. Direktiivin 2008/115 13 artiklan 1 kohdassa tarkoitettujen muutoksenhaun piirteet on siis määritettävä siten, että ne vastaavat yhtäältä perusoikeuskirjan 47 artiklaa, jossa toistetaan tehokasta tuomioistuimen antamaa oikeussuojaa koskeva periaate ja jonka mukaan jokaisella, jonka unionin oikeudessa taattuja oikeuksia ja vapauksia on loukattu, on oltava mainitussa artiklassa määrättyjen edellytysten mukaisesti käytettävissään tehokkaat oikeussuojakeinot tuomioistuimessa, ja toisaalta perusoikeuskirjan 7 artiklaa, jossa tunnustetaan oikeus perhe-elämän kunnioittamiseen.²⁰

64. Perusoikeuskirjan 7 artiklaa on puolestaan luettava yhdessä perusoikeuskirjan 24 artiklan 2 kohdassa todetun, lapsen edun huomioon ottamista koskevan velvollisuuden kanssa ja ottaen huomioon lapsen perusoikeus hänen hyvinvoinnilleen välttämättömään suojeluun ja huolenpitoon sekä oikeus ylläpitää henkilökohtaisia suhteita ja suoria yhteyksiä vanhempiinsa säännöllisesti, ja tämän oikeuden kunnioittaminen kietoutuu kiistatta yhteen lapsen edun kanssa.²¹ Vaatimus siitä, että direktiiviä 2008/115 on tulkittava perusoikeuskirjan 7 artikla

¹⁶ Direktiivin 2008/115 12 artiklan 1 kohdassa säädetään seuraavaa: ”Palauttamispäätökset sekä mahdollisesti annetut maahantulokieltoa ja maastapoistamista koskevat päätökset on annettava kirjallisina, ja niissä on mainittava ratkaisun tosiseikkoihin liittyvät ja oikeudelliset perusteet sekä käytettävissä olevat oikeussuojakeinot. Tosiseikoista annettavia tietoja voidaan rajoittaa, jos kansallisessa lainsäädännössä sallitaan tiedonsaantioikeuden rajoittaminen erityisesti valtion turvallisuuden, puolustuksen ja yleisen turvallisuuden takaamiseksi tai jos on kyse rikosten torjunnasta, tutkinnasta, selvittämisestä ja syyteharkinnasta.”

¹⁷ Ks. tuomio 18.12.2014, Abdida (C-562/13, EU:C:2014:2453, 43 kohta).

¹⁸ Ks. tuomio 18.12.2014, Abdida (C-562/13, EU:C:2014:2453, 44 kohta).

¹⁹ Ks. tuomio 18.12.2014, Abdida (C-562/13, EU:C:2014:2453, 42 kohta).

²⁰ Ks. vastaavasti tuomio 18.12.2014, Abdida (C-562/13, EU:C:2014:2453, 45 kohta).

²¹ Ks. vastaavasti tuomio 6.12.2012, O. ja S. (C-356/11 ja C-357/11, EU:C:2012:776, 76 kohta) ja tuomio 5.10.2010, McB. (C-400/10 PPU, EU:C:2010:582, 60 kohta). On huomattava, että perusoikeuskirjan 24 artiklan 3 kohdan sanamuodossa mainitaan ”kummatkin” vanhemmat, koska tämä määräys koskee erityisesti vanhempien välistä riitatilannetta, joka voi johtaa lapsen luvattomaan pois viemiseen ja pakotettuun eroon toisesta vanhemmasta. Kyseinen sanamuoto perustuu nähdäkseni kuitenkin yleiseen perusteluun, jonka mukaan lapsen tasapaino ja hyvinvointi edellyttävät, että tämä kasvaa perheympäristössä, vanhempiensa luona, ja ettei häntä eroteta vanhemmistaan vastoin tahtoaan. Perhe-elämän olennaisena osatekijänä on oikeus asua yhdessä, jolloin perhesuhteet voivat kehittyä normaalisti ja perheenjäsenet voivat olla yhdessä (Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen tuomio 13.6.1979, Marckx v. Belgia, CE:ECHR:1979:0613JUD000683374, 31 kohta ja Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen tuomio 24.3.1988, Olsson v. Ruotsi (nro 1), CE:ECHR:1988:0324JUD001046583, 59 kohta).

ja 24 artikla huomioon ottaen, on johdettavissa tämän direktiivin 5 artiklan a ja b alakohdan – joissa jäsenvaltiot veloitetaan ottamaan kyseistä direktiiviä täytäntöön pannessaan asianmukaisesti huomioon lapsen etu ja perhesuhteet – jo sanamuodosta sinänsä.²²

65. Kuten perusoikeuskirjan selityksistä²³ ilmenee, perusoikeuskirjan 52 artiklan 3 kohdan mukaan oikeuksilla, jotka taataan perusoikeuskirjan 7 artiklassa, on sama merkitys ja sama ulottuvuus kuin oikeuksilla, jotka taataan Euroopan ihmisoikeussopimuksen 8 artiklassa, sellaisena kuin sitä on tulkittu Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen oikeuskäytännössä.²⁴

66. Belgian hallitus väittää tältä osin huomautuksissaan, että Euroopan ihmisoikeustuomioistuin, jota on pyydetty lausumaan Guyanasta (Ranskan merentakainen alue ja departementti) poistamista koskevien päätösten täytäntöönpanotoimiin kohdistuvia muutoksenhakuja koskevan poikkeusjärjestelyn yhteensoveltuvuudesta Euroopan ihmisoikeussopimuksen 13 ja 8 artiklan kanssa, on todennut tuomiossa *De Souza Ribeiro v. Ranska*,²⁵ että ”siltä osin kuin kyse on yksityis- ja perhe-elämän loukkausta koskevan väitteen perusteella riitautetusta ulkomaalaisten maastapoistamisesta, tehokkuus ei edellytä sitä, että asianomaisilla henkilöillä on käytettävissään oikeussuojakeino, jolla on suoraan lain nojalla lykkäävä vaikutus”. Tilanteessa, jossa yksityis- ja perhe-elämää väitetään loukatun, tehokkuutta koskeva kriteeri ei siten edellytä, että asianomaisilla henkilöillä on käytettävissään oikeussuojakeino, jolla on suoraan lain nojalla lykkäävä vaikutus, toisin kuin tilanteissa, joissa maastapoistaminen on riitautettu Euroopan ihmisoikeussopimuksen 3 artiklan vastaisen epäinhimillisen tai halventavan kohtelun vaaran perusteella.²⁶

67. Pelkästään tämä viittaus kyseiseen Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen tuomioon ei ilmennä sen oikeuskäytännön moninaisuutta alalla, jossa yhdistyvät maahanmuutto ja perhe-elämän suoja.²⁷ Lisäksi on todettava, että edellä mainittuun tuomioon johtaneelle asialle ominaiset olosuhteet poikkeavat huomattavasti nyt käsiteltävän ennakkoratkaisupyynnön olosuhteista, mikä tekee kyseisen oikeuskäytäntöviittauksen tämän asian kannalta merkityksettömäksi. Kyseinen asia koski nimittäin henkilöä, joka oli maastapoistamista koskevan toimenpiteen lykkäämistä/väliaikaismääräystä koskevan hakemuksen ja pääasiaa koskevan muutoksenhaun vireille saattamisen ajankohtana täysi-ikäinen, asui perheensä kanssa Guyanassa ja ylläpiti perheenjäseniinsä suhteita, jotka eivät ilmentäneet minkäänlaista erityistilannetta, ellei tavanomaisia tunnesiteitä lasketa. Asianomainen henkilö oli lisäksi voinut palata Guyanaan hieman maastapoistamisensa jälkeen ja saada oleskeluluvan.

²² Ks. vastaavasti tuomio 6.12.2012, O. ja S. (C-356/11 ja C-357/11, EU:C:2012:776, 80 kohta).

²³ EUVL 2007, C 303, s. 17.

²⁴ Ks. vastaavasti tuomio 26.3.2019, SM (Algerialaiseen kafala-järjestelyyn asetettu lapsi) (C-129/18, EU:C:2019:248, 65 kohta) ja tuomio 15.11.2011, Dereci ym. (C-256/11, EU:C:2011:734, 70 kohta).

²⁵ Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen tuomio 13.12.2012, *De Souza Ribeiro v. Ranska* (CE:ECHR:2012:1213JUD002268907, 83 kohta).

²⁶ Mielestäni on kiistatonta, että LM:n – jonka ei voida yhdenkään unionin tuomioistuimelle toimitetun asiakirjan perusteella katsoa olevan vakavasti sairas – tilanteeseen ei voida soveltaa perusoikeuskirjan 19 artiklan 2 kohtaa, jonka mukaan ketään ei saa palauttaa sellaiseen maahan, jossa häntä vakavasti uhkaa epäinhimillinen tai halventava kohtelu. Tämä määräys, jonka valossa unionin tuomioistuin on tulkinnut direktiivin 2008/115 5 artiklaa 18.12.2014 annetussa tuomiossa *Abdida* (C-562/13, EU:C:2014:2453) omaksutun ratkaisun tueksi ja jonka myös ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin mainitsee ennakkoratkaisukysymyksessään, on tämän asian kannalta merkityksetön.

²⁷ On huomattava, että Euroopan ihmisoikeustuomioistuin on muun muassa todennut, että perheenjäsenten erottaminen toisistaan voi aiheuttaa heille korjaamatonta vahinkoa ja pitää sisällään vaaran Euroopan ihmisoikeussopimuksen 8 artiklan rikkomisesta, mikä on estettävä määräämällä kyseisen tuomioistuimen työjärjestyksen 39 artiklan mukaisesta väliaikaistoimesta (ks. Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen tuomio 6.7.2010, *Neulinger ja Shuruk v. Sveitsi ja Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen tuomio 28.6.2011, Nunez v. Norja*, CE:ECHR:2011:0628JUD00559709).

68. On korostettava, että käsiteltävässä ennakkoratkaisupyynnössä esille tuleva oikeudellinen ongelma koskee mahdollisuutta katsoa, että direktiivin 2008/115 3 artiklassa tarkoitettuun palauttamispäätökseen kohdistuvalla muutoksenhaulla on suoraan lain nojalla lykkäävä vaikutus, mikä edellyttää mielestäni pääasian valittajan perhetilanteen arvioimista sekä sen arvioimista, onko perhe-elämän kunnioittamista koskevaa oikeutta mahdollisesti loukattu ajankohtana, jona viimeksi mainittu henkilö on hakenut kyseistä muutosta.

69. Ennakkoratkaisupyynnöstä ilmenee, että pääasian valittaja haki 25.3.2016 omissa nimissään ja tuolloin lähes 17-vuotiaan alaikäisen tyttärensä laillisena edustajana muutosta oleskelulupahakemuksen hylkäämisestä tehtyyn päätökseen, johon oli liitetty palauttamispäätös,²⁸ ja että molemmat kyseessä olevat henkilöt ovat asuneet Belgiassa 8.4.2012 alkaen ja siitä lähtien asuneet samassa taloudessa. Tämä tilanne on kiistatta luonteenomaista ”perhe-elämälle”, sellaisena kuin Euroopan ihmisoikeustuomioistuin sitä edellyttää Euroopan ihmisoikeussopimuksen 8 artiklaa koskevassa oikeuskäytännössään, ja on huomattava, että tämä perhe-elämän käsite voi pitää sisällään avioliitossa syntyneen tai avioliiton ulkopuolella syntyneen lapsen ja tämän isän välisen suhteen riippumatta siitä, onko kotona äitiä, ja että tässä määräyksessä taattu suoja ulottuu kaikkiin perheenjäseniin.²⁹

70. Asioissa, jotka koskevat sekä perhe-elämää että maahanmuuttoa ja jotka koskevat muun muassa ulkomaalaisten – myös laittomasti oleskelevien – maastapoistamista, Euroopan ihmisoikeustuomioistuin vertailee esillä olevia intressejä eli asianomaisten henkilöiden henkilökohtaista intressiä perhe-elämän viettämiseen tietyn maan alueella ja valtion tavoittelemaa yleistä etua, tässä tapauksessa maahanmuuton valvontaa. Huomioon otettavia tekijöitä ovat se, missä määrin perhe-elämään tosiasiallisesti puututtaisiin, asianomaisilla henkilöillä kyseisessä sopimusvaltiossa olevien siteiden ulottuvuus, se, onko perheen asumiselle asianomaisen ulkomaalaisen alkuperämaassa ylitsepääsemättömiä esteitä, ja se, puoltavatko maahanmuuton valvontaan liittyvät tekijät tai yleiseen järjestykseen liittyvät perusteet oikeuden epäämistä.³⁰

71. Kun kyse on lapsista, Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen mukaan huomioon on otettava lapsen etu. Tästä erityisestä seikasta se muistuttaa, että ajatuksesta, jonka mukaan lapsen edulle on annettava etusija kaikissa lapsia koskevissa päätöksissä, vallitsee laaja yksimielisyys, erityisesti kansainvälisessä oikeudessa. Tämä etu ei tosin yksinään ole ratkaiseva, mutta sille on varmasti annettava merkittävä painoarvo. Siten perheenyhdistämistä koskevissa asioissa Euroopan ihmisoikeustuomioistuin kiinnittää erityistä huomiota kyseessä olevien alaikäisten tilanteeseen, erityisesti heidän ikäänsä, heidän tilanteeseensa kyseessä olevassa maassa tai kyseessä olevissa maissa ja *siihen, minkä asteinen riippuvuussuhde heillä on vanhempiinsa nähden*.³¹

²⁸ On todettava, että koska Belgian oikeudessa palauttamispäätökseen kohdistuvalla muutoksenhaulla ei ole lykkäävää vaikutusta, pääasian valittajaan voitiin kohdistaa maastapoistamista koskeva toimenpide jo 25.3.2016, jolloin Belgian alueelta poistumiseen velvoittavaan palauttamispäätökseen sisältyvä vapaaehtoiselle paluulle asetettu 30 päivän määräaika päättyi; tämä palauttamispäätös oli liitetty 9.2.2016 päivättyyn ja 25.2.2016 tiedoksi annettuun päätökseen oleskeluluvan epäämisestä. Sillä, että pääasian valittajan tytär oli tullut täysi-ikäiseksi 11.4.2017 eli palauttamispäätökseen kohdistuvan muutoksenhakumenettelyn (joka ei ollut johtanut minkäänlaisen ratkaisuun ennakkoratkaisupyynnön päivämääränä) kuluessa ja kyseiselle valittajalle myönnettyä sosiaaliavustusta koskevan riidan käsittelyn kuluessa, ei mielestäni ole merkitystä.

²⁹ Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen tuomio 3.10.2014, Jeunesse v. Alankomaat (CE:ECHR:2014:1003JUD001273810, 117 kohta).

³⁰ Ks. mm. Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen tuomio 3.10.2014, Jeunesse v. Alankomaat (CE:ECHR:2014:1003JUD001273810, 107 kohta).

³¹ Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen tuomio 3.10.2014, Jeunesse v. Alankomaat (CE:ECHR:2014:1003JUD001273810, 109 ja 118 kohta).

72. Tältä osin on tuotava esille, että unionin tuomioistuin käyttää samaa riippuvuussuhteen käsitettä perusteena kolmannen maan kansalaisen johdetulle oleskeluoikeudelle unionin alueella, kun perheenjäsen, jolla on unionin kansalaisen asema SEUT 20 artiklan nojalla, antaa hänelle tämän oikeuden. Unionin tuomioistuimen mukaan se, että kolmannen maan kansalaiselle ei myönnetä oleskeluoikeutta, on omiaan asettamaan kyseenalaiseksi unionin kansalaisuuden tehokkaan vaikutuksen vain silloin, kun kyseisen kolmannen maan kansalaisen ja unionin kansalaisen, joka on hänen perheenjäsenensä, välillä on sellainen riippuvuussuhde, että se johtaisi siihen, että unionin kansalaisen on tosiasiaa pakko matkustaa kyseessä olevan kolmannen maan kansalaisen mukana ja lähteä koko unionin alueelta.³²

73. Kyseisen arvioinnin yhteydessä toimivaltaisten viranomaisten on otettava huomioon perhe-elämän kunnioittamista koskeva oikeus, sellaisena kuin se on vahvistettu perusoikeuskirjan 7 artiklassa, jota on tulkittava yhdessä perusoikeuskirjan 24 artiklan 2 kohdassa tunnustetun, lapsen edun huomioon ottamista koskevan velvollisuuden kanssa. Riippuvuussuhdetta koskevan toteamuksen on perustuttava asianomaisen lapsen edun mukaisesti kaikkien sellaisten käsiteltävään asiaan liittyvien seikkojen huomioon ottamiseen, joita ovat muun muassa lapsen ikä, hänen fyysinen ja tunnetason kehityksensä, hänen tunnesiteensä lujuus sekä siihen vanhempaan, joka on unionin kansalainen, että siihen vanhempaan, joka on kolmannen maan kansalainen, ja vaara, jonka lapsen erottaminen viimeksi mainitusta aiheuttaisi kyseisen lapsen tasapainolle. Näin ollen se, että vanhempi, joka on kolmannen maan kansalainen, asuu yhdessä sellaisen alaikäisen lapsen kanssa, joka on unionin kansalainen, on yksi niistä merkityksellisistä seikoista, jotka on otettava huomioon määrittäessä sitä, onko heidän välillään riippuvuussuhde, mutta se ei ole kuitenkaan sen välttämätön edellytys.³³

74. Kuten edellä on todettu, nämä perustelut voidaan ulottaa koskemaan problematiikkaa, jossa on kyse kolmannen maan kansalaisen, joka on vakavasti sairaan lapsen vanhempi, perhe-elämän kunnioittamista koskevan oikeuden mahdollisesta loukkaamisesta, mitä arvioidaan yhdessä lapsen edun kanssa, tilanteessa, jossa kyseinen kansalainen poistetaan maasta.

75. Mielestäni käsiteltävässä asiassa unionin tuomioistuimelle toimitetusta asiakirja-aineistosta ilmenee, että pääasian valittajan ja hänen tyttärensä välillä on todellinen riippuvuussuhde, minkä tarkistaminen on ennakkoratkaisua pyytäneen tuomioistuimen tehtävä.

76. Ennakkoratkaisupyynnöstä ilmenee, että LM:n tytär sairastaa ensinnäkin vakavaa sirppisoluanemiaa eli vaikeaa sairautta, joka voi milloin tahansa johtaa tuskalliseen kriisiin, johon voi liittyä komplikaatioita ja joka voi johtaa kuolemaan, ja joka on jo vaatinut asianomaisen henkilön useita sairaalahoitoja kriittisissä vaiheissa, ja että toiseksi hänellä on rintarangan korostunut kumaraselkäisyys, joka voi aiheuttaa halvaantumisen ilman leikkausta. Tämän tilanteen vuoksi pääasian valittaja on lähtenyt Kongosta tyttärensä kanssa ja tehnyt Belgian toimivaltaisille viranomaisille 20.8.2012 oleskelulupahakemuksen, jota on perusteltu tämän tyttären terveydentilalla.

77. Perhe muodostuu ainoastaan valittajasta ja tämän tyttärestä, minkä vuoksi ensin mainitun oli muutoksenhakuhetkellä ja on edelleen välttämätöntä olla fyysisesti läsnä, jotta hän voi olla tyttärensä mukana tämän eri sairaalahoitojen aikana ja huolehtia hoitosuunnitelman noudattamisesta sekä antaa henkistä tukea auttaakseen tyttärtään selviämään psyykkisesti tämän

³² Tuomio 8.5.2018, K.A. ym. (Perheenyhdistäminen Belgiassa) (C-82/16, EU:C:2018:308, 52 kohta).

³³ Tuomio 8.5.2018, K.A. ym. (Perheenyhdistäminen Belgiassa) (C-82/16, EU:C:2018:308, 71–73 kohta).

sairauksien aiheuttamista eri koettelemuksista. On syytä korostaa, että lääkärit ovat selvästi ilmoittaneet, että pääasian valittajan tytär ”tarvitsee terveydentilansa (toistuvat sirppisolukriisit) vuoksi mukaansa vanhemman, joka asuu hänen kanssaan pysyvästi”.

78. Tällaisessa yhteydessä kyseessä olevan kolmannen maan kansalaisen eli isän, jonka vakavasti sairaan lapsen palauttamispäätökseen – jonka täytäntöönpano saattaa altistaa tämän lapsen vakavaan vaaraan siitä, että hänen terveydentilansa heikkenee vakavasti ja peruuttamattomasti – kohdistetulla muutoksenhaulla on suoraan lain nojalla lykkäävä vaikutus, maastapoistaminen on omiaan loukkaamaan vakavalla ja korjaamattomalla tavalla perusoikeuskirjan 7 artiklassa vahvistettua perhe-elämän suojaa, luettuna yhdessä perusoikeuskirjan 24 artiklan 2 kohdassa tunnustetun lapsen edun huomioon ottamista koskevan velvollisuuden kanssa. LM:n pakkopalauttaminen Kongoon johtaisi siihen, että hänen vakavasti sairas tyttärensä ei saisi pitää häntä luonaan, mitä kuitenkin lääkärit ovat pitäneet välttämättömänä, vastoin saman 24 artiklan 1 kohdassa vahvistettua lapsen perusoikeutta hänen hyvinvoinnilleen välttämättömään suojeluun ja huolenpitoon sekä 3 kohdassa vahvistettua oikeutta ylläpitää henkilökohtaisia suhteita ja suoria yhteyksiä vanhempiansa säännöllisesti.

79. Palauttamispäätökseen, jonka täytäntöönpano voi johtaa edellä kuvattuun tilanteeseen, kohdistetun muutoksenhaun tehokkuus edellyttää näin ollen sitä, että kyseisellä kolmannen maan kansalaisella on käytettävissään muutoksenhakukeino lykkäävin vaikutuksin sen varmistamiseksi, ettei palauttamispäätöstä panna täytäntöön ennen kuin toimivaltainen viranomaisena on voinut tutkia väitteen direktiivin 2008/115 5 artiklan, luettuna perusoikeuskirjan 7 ja 24 artiklan valossa, rikkomisesta.³⁴ Näin on sitäkin suuremmalla syyllä, kun kyseessä on mahdollinen kyseisen direktiivin 8 artiklan 3 kohdassa tarkoitettu maastapoistamispäätös.³⁵

80. Päinvastaisen tulkinnan seurauksena jätettäisiin mielestäni ottamatta huomioon perusoikeuskirjan – jolla on SEU 6 artiklan 1 kohdan mukaan sama oikeudellinen arvo kuin perussopimuksilla ja jonka noudattamista unionin tuomioistuin valvoo – mainituissa määräyksissä mainitut perusoikeudet. On syytä muistaa, että jäsenvaltioiden tehtävänä on paitsi tulkita kansallista oikeuttaan unionin oikeuden mukaisesti myös varoa tukeutumasta sellaiseen johdetun oikeuden säädöksen tulkintaan, joka johtaisi ristiriitaan unionin oikeusjärjestyksessä suojattujen perusoikeuksien kanssa.³⁶

81. Totean vielä, että mielestäni sama johtopäätös olisi tehtävä tilanteessa, jossa otettaisiin huomioon valittajan tyttären täysi-ikäiseksi tulo 11.4.2017 ja jolloin asiaa arvioitaessa olisi otettava huomioon vanhemman ja aikuisen lapsen välinen perhesuhde.

82. On huomattava Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen maahanmuuttoa koskevasta oikeuskäytännöstä, että se on todennut useissa asioissa, jotka koskevat nuoria aikuisia, jotka eivät vielä ole perustaneet omaa perhettä, että heidän suhteitaan vanhempiinsa ja muihin

³⁴ Ks. vastaavasti tuomio 18.12.2014, Abdida (C-562/13, EU:C:2014:2453, 50 kohta).

³⁵ Tuomio 19.6.2018, Gnandi (C-181/16, EU:C:2018:465, 56 kohta).

³⁶ Ks. vastaavasti tuomio 6.12.2012, O. ja S. (C-356/11 ja C-357/11, EU:C:2012:776, 77 ja 78 kohta).

lähiomaisiinsa on pidettävä myös ”perhe-elämänä”.³⁷ Kyseinen tuomioistuin on todennut, ettei vanhempien ja aikuisten lasten välillä ole ”perhe-elämää”, jollei osoiteta riippuvuutta merkitseviä lisätekijöitä, muita kuin tavanomaisia tunnesiteitä.³⁸

83. Edellä mainitussa arvioinnissaan, joka koskee vakaata suhdetta edellytyksenä kolmannen maan kansalaiselle SEUT 20 artiklan nojalla myönnettävälle johdetulle oleskeluoikeudelle, myös unionin tuomioistuin tekee eron alaikäisten ja aikuisten henkilöiden välillä, sillä aikuiset voivat lähtökohtaisesti elää omaa elämäänsä perheenjäsenistään riippumatta. Unionin tuomioistuin katsoo näin ollen, että kahden sellaisen aikuisen välillä, jotka ovat saman perheen jäseniä, on mahdollista katsoa olevan riippuvuussuhde, joka voi luoda tällaisen oikeuden, vain sellaisissa poikkeustapauksissa, joissa asianomaista henkilöä ei kaikkien merkityksellisten olosuhteiden perusteella voitaisi millään tavalla erottaa hänen siitä perheenjäsenestään, josta hän on riippuvainen.³⁹

84. Nähdäkseni nämä perustelut voidaan myös tässä ulottaa koskemaan käsiteltävää asiaa, ja unionin tuomioistuimelle toimitetun asiakirja-aineiston perusteella voidaan katsoa, että kyse on poikkeustapauksesta. Päätelen pääasian valittajan tyttären terveydentilasta esitetyistä tosiseikkoja koskevista toteamuksista ja niiden seurauksista näiden kahden henkilön ylläpitämän suhteen luonteeseen, että todellisuudessa kyse on sekä suojaa ansaitsevasta perhe-elämästä, sillä kyseiset suhteet ulottuvat tavanomaisia tunnesiteitä pidemmälle, että sellaisesta riippuvuussuhteesta, että aikuista lasta ei voitaisi millään tavalla erottaa isästään, josta hän on riippuvainen lääkärin omien johtopäätösten mukaan.

2. Vakavasti sairaan lapsen maasta poistettavan vanhemman perustarpeista huolehtiminen

85. On selvää, että estääkseen lainaukon syntymisen näiden henkilöiden osalta komissio ehdotti alun perin, että maasta poistettaville laittomasti oleskeleville kolmansien maiden kansalaisille tarjottaisiin oleskelun vähimmäisedellytykset, viittaamalla useisiin eri edellytyksiin, jotka menevät turvapaikanhakijoiden vastaanottoa jäsenvaltioissa koskevista vähimmäisvaatimuksista 27.1.2003 annetussa neuvoston direktiivissä 2003/9/EY⁴⁰ jo vahvistettuja pelkkää kiireellistä terveydenhoitoa ja perustarpeita pidemmälle.

86. On todettava, että direktiivin 2008/115 lopullisessa sanamuodossa ei enää viitata direktiiviin 2003/9, mikä johtuu lainsäädäntömenettelyn aikana ilmaistusta huolesta, että kyseistä viittausta voitaisiin pitää laittomien maahantulijoiden tilanteen ”kohentamisena” ja että siten lähetettäisiin väärä poliittinen viesti. Kyseisen direktiivin 14 artiklan 1 kohdassa tyydytään toteamaan, että ”jäsenvaltioiden on – – varmistettava, että – – otetaan mahdollisuuksien mukaan huomioon [tietyt] periaatteet”, kun taas johdanto-osan 12 perustelukappaleessa korostetaan, että maasta poistettavien maahantulijoiden toimeentulon perusedellytykset ”olisi määriteltävä kansallisen lainsäädännön mukaisesti”.

³⁷ Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen tuomio 23.6.2008, Maslov v. Itävalta (CE:ECHR:2008:0623JUD000163803, 62 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen).

³⁸ Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen tuomio 30.6.2015, A.S v. Sveitsi (CE:ECHR:2015:0630JUD003935013, 49 kohta) ja Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen tuomio 23.10.2018, Levakovic v. Tanska (CE:ECHR:2018:1023JUD000784114, 35 ja 44 kohta).

³⁹ Tuomio 8.5.2018, K.A. ym. (Perheenyhdistäminen Belgiassa) (C-82/16, EU:C:2018:308, 65 kohta)

⁴⁰ EUVL 2003, L 31, s. 18.

87. Unionin tuomioistuin tulkitsi tuomiossa Abdida⁴¹ direktiivin 2008/115 9 ja 14 artiklaa dynaamisesti yhdessä ottamalla huomioon tämän direktiivin systematiikan ja vahvasti aluksi tämän direktiivin 9 artiklan 1 kohdan b alakohdalle, jossa säädetään maastapoistamisen lykkäämisestä niin kauan kuin myönnetään kyseisen direktiivin 13 artiklan 2 kohdan mukaista lykkäystä, laajan soveltamisalan toteamalla, että ensin mainitun säännöksen on käsitettävä ”kaikki tilanteet”, joissa jäsenvaltio joutuu lykkäämään palauttamispäätöksen täytäntöönpanoa, koska tähän päätökseen on haettu muutosta. Tämän jälkeen se päätteli, että jäsenvaltioiden ”on tarjottava” vakavasti sairaalle kolmannen maan kansalaiselle, joka on hakenut muutosta palauttamispäätökseen, jonka täytäntöönpano saattaa altistaa hänet vakavaan vaaraan siitä, että hänen terveydentilansa heikkenee vakavasti ja peruuttamattomasti, direktiivin 2008/115 14 artiklassa säädetyt ennen palauttamista sovellettavat takeet.

88. Unionin tuomioistuin täsmensi, että edellä mainituissa erityisissä olosuhteissa asianomaisen jäsenvaltion on direktiivin 2008/115 14 artiklan 1 kohdan b alakohdan mukaisesti huolehdittava mahdollisuuksien mukaan vakavasti sairaan kolmannen maan kansalaisen perustarpeista hänen palauttamispäätökseen kohdistamansa muutoksenhaun käsittelyn aikana silloin, kun tällä kansalaisella ei ole keinoja huolehtia tarpeistaan, ja tällä velvollisuudella on tarkoitus varmistaa, että edellä mainitussa artiklassa säädetyllä kiireellisen terveydenhoidon ja välttämättömän sairaanhoidon tarjoamisella on todellinen vaikutus.⁴²

89. On siis selvää, että unionin tuomioistuin katsoi direktiivin 2008/115 9 ja 14 artiklan sanamuotoon perustuvan deduktiivisen päättelynsä johtopäätöksenä, että välttämättömänä seurauksena siitä, että palauttamispäätökseen kohdistetulla muutoksenhaulla katsotaan olevan suoraan lain nojalla lykkäävä vaikutus, muutoksenhakijan on saatava palauttamista koskevia takeita, sillä perustarpeista huolehtiminen on välttämätöntä, jottei asianomaisen siirtolaisen heikentyneeseen terveydentilaan liittyvä erityinen tae jää vaille todellista vaikutusta.

90. Tässä yhteydessä se, että pääasian valittajan itseään koskevaan palauttamispäätökseen kohdistamalla muutoksenhaulla katsotaan ensin olevan suoraan lain nojalla lykkäävä vaikutus, johtaa nähdäkseni väistämättä johtopäätökseen, jonka mukaan kyseisen jäsenvaltion on tarjottava asianomaiselle henkilölle direktiivin 2008/115 14 artiklassa säädetyt ennen palauttamista sovellettavat takeet.⁴³ Siltä osin kuin kyse on siitä, onko asianomaisen jäsenvaltion huolehdittava mahdollisuuksien mukaan LM:n perustarpeista, on pohdittava, voidaanko unionin tuomioistuimen noudattamaa logiikkaa, jonka mukaisesti se on velvoittanut huolehtimaan vakavasti sairaan henkilön perustarpeista, soveltaa vanhempaan, josta viimeksi mainittu henkilö on riippuvainen.

91. Tältä osin direktiivin 2008/115 14 artiklan 1 kohdassa tarkoitettujen periaatteiden luetteloon sisältyvät perheen yhtenäisyyden säilyttäminen jäsenvaltion alueella olevien perheenjäsenten kesken sekä haavoittuvassa asemassa olevien henkilöiden erityistarpeiden huomioon ottaminen, ja mielestäni näiden periaatteiden tehokkaasta soveltamisesta seuraa myös samalla vaatimus huolehtia pääasian valittajan perustarpeista.

92. Riippumatta siitä, että pääasian valittajan tytär tuli täysi-ikäiseksi 11.4.2017, tämän erityisen vakava terveydentila ja vastaavasti riippuvuussuhde isäänsä nähden ovat omiaan oikeuttamaan johtopäätöksen, jonka mukaan sekä perheen yhtenäisyyden säilyttäminen jäsenvaltion alueella olevien perheenjäsenten kesken että haavoittuvassa asemassa olevien henkilöiden – joiden

⁴¹ Ks. tuomio 18.12.2014, Abdida (C-562/13, EU:C:2014:2453, 54–58 kohta).

⁴² Ks. tuomio 18.12.2014, Abdida (C-562/13, EU:C:2014:2453, 59 ja 60 kohta).

⁴³ Ks. vastaavasti tuomio 18.12.2014, Abdida (C-562/13, EU:C:2014:2453, 58 kohta).

luokkaan vakavasti sairas lapsi kuuluu – erityistarpeiden huomioon ottaminen voisivat jäädä vaille todellista vaikutusta, jollei samalla huolehdittaisi kyseisen valittajan perustarpeista siten, että hän voi saada ravintoa, vaatteita ja asunnon.⁴⁴

93. Miten voidaan käytännössä ymmärtää perheen yhtenäisyyden säilyttäminen ja vakavan sairauden seurauksena riippuvuussuhteessa olevan lapsen erityistarpeiden huomioon ottaminen, jos tämän perheen kahdesta ainoasta perheenjäsenestä toisen, jonka oletetaan antavan päivittäin välttämätöntä tukea tälle henkilölle, aineellista tilannetta ei oteta lainkaan huomioon? Pääasian valittajan perustarpeiden täyttäminen on toisin sanoen direktiivin 2008/115 14 artiklan – jota on tulkittava perusoikeuskirjan 7 artiklan valossa – 1 kohdan a ja d alakohdassa tarkoitettujen ennen palauttamista sovellettavien takeiden tehokasta soveltamista koskeva tietynlainen ennakoedellytys.

94. Suoraan 18.12.2014 annetussa tuomiossa Abdida (C-562/13, EU:C:2014:2453) esitetyn päätelyn mukaisesti on mielestäni katsottava, että direktiivin 2008/115 14 artiklan 1 kohdan b alakohdassa säädetty kiireellisen terveydenhoidon ja välttämättömän sairaanhoidon – joita pääasian valittajan vakavasti sairas tytär saa palauttamispäätökseen kohdistuvan muutoksenhaun lykkäävästä vaikutuksesta seuraavan maastapoistamisen lykkäyksen ajan – tarjoaminen voisi jäädä vaille todellista vaikutusta, jollei samalla huolehdittaisi hänen isänsä, joka on kolmannen maan kansalainen ja saa saman lykkäyksen ja jonka läsnäolo tyttärensä luona on katsottu lääketieteellisistä syistä välttämättömäksi, perustarpeista.⁴⁵

95. On kuitenkin korostettava, että siltä osin kuin kyse on jäsenvaltioiden velvollisuudesta huolehtia laittomasti oleskelevan ja maasta poistettavan kolmannen maan kansalaisen perustarpeista, unionin tuomioistuin on esittänyt edellä mainitussa tuomiossa kaksi lievennystä.

96. Ensimmäisen lievennyksen mukaan huolehtimisvelvollisuus edellyttää toteamusta siitä, että asianomainen maahantulija ei kykene itse huolehtimaan tarpeistaan,⁴⁶ mikä ennakkoratkaisua pyytäneen tuomioistuimen on tarkistettava käsiteltävässä asiassa, mutta unionin tuomioistuin voi kuitenkin antaa ohjeita siitä, mitä seikkoja tällaisessa tarkastelussa on otettava huomioon.

97. Asiassa on tietysti olennaisen tärkeää selvittää, onko asianomaisella henkilöllä vielä jokin tulonlähde, ja ennakkoratkaisupyynnöstä on pääteltävissä, että näin ei ole. On siten selvää, että pääasian valittaja ei enää 11.4.2017 lähtien saa taloudellista sosiaaliavustusta, jonka määrä vastaa huollettavana olevan alaikäisen lapsen kanssa asuville henkilöille myönnettävän toimeentulotuen määrää, ja että asianomaiselle henkilölle myönnetty sosiaaliavustus rajoittuu kyseisestä päivästä lukien kiireelliseen terveydenhoitoapuun.

98. On myös tutkittava, onko pääasian valittajan mahdollista päästä laillisille työmarkkinoille Belgian alueella. Vaikka maassa laittomasti oleskelevien kolmansien maiden kansalaisten työnantajiin kohdistettavia seuraamuksia ja toimenpiteitä koskevista vähimmäisvaatimuksista 18.6.2009 annetun Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivin 2009/52/EY⁴⁷

⁴⁴ Lääketieteelliset perustarpeet on otettu huomioon direktiivin 2008/115 14 artiklan 1 kohdan b alakohdassa.

⁴⁵ Täydellisyyden vuoksi totean, että asianomaisen jäsenvaltion velvollisuus huolehtia pääasian valittajan perustarpeista voisi perustua myös direktiivin 2008/115 14 artiklan 1 kohdan tulkintaan, luettuna perusoikeuskirjan 1, 2 ja 3 artiklan, joissa vahvistetaan velvollisuus kunnioittaa ihmisarvoa ja oikeus elämään ja henkilökohtaiseen koskemattomuuteen, ja perusoikeuskirjan 4 artiklan, joka koskee epäinhimillisen tai halventavan kohtelun kieltoa, valossa. Julkisasiamies Bot on tuonut tämän mahdollisuuden perustellusti esille ratkaisuehdotuksessaan Abdida (C-562/13, EU:C:2014:2167, 147, 148, 154 ja 155 kohta), ja viittaa siihen, sillä olen tästä seikasta täysin samaa mieltä.

⁴⁶ Ks. tuomio 18.12.2014, Abdida (C-562/13, EU:C:2014:2453, 59 kohta).

⁴⁷ EUVL 2009, L 168, s. 24.

3 artiklan 1 kohdassa säädetään, että jäsenvaltioiden on kiellettävä laittomasti oleskelevien kolmansien maiden kansalaisten työnteko, kyseisen artiklan 3 kohdan mukaan ”jäsenvaltio voi päättää olla soveltamatta 1 kohdassa tarkoitettua kieltoa laittomasti oleskeleviin kolmansien maiden kansalaisiin, joiden maasta poistamista on lykätty ja joilla on kansallisen oikeuden mukaisesti lupa tehdä työtä”.⁴⁸ Kysymys pääasian valittajan työhön pääsystä ei myöskään rajoitu sen oikeudelliseen ulottuvuuteen, vaan sitä on arvioitava konkreettisesti ottaen huomioon asianomaisen henkilön asema avustajana ja tämän tilanteen edellyttämä käytettävissä oleminen.

99. Toinen lievennys vastaa unionin tuomioistuimen nimenomaista toteamusta siitä, että jäsenvaltioiden asiana on määrittää, missä muodossa asianomaisen kolmannen maan kansalaisen perustarpeista huolehditaan.⁴⁹

100. Tämä täsmennys muistuttaa direktiivissä 2008/115 jäsenvaltioille jätetystä harkintavallasta, joka koskee maasta poistettavien siirtolaisten perustarpeita, ainakin siltä osin, miten kyseiset tarpeet voidaan täyttää. Tästä on mielestäni pääteltävä, että johtopäätös, jonka mukaan asianomaisen jäsenvaltion on huolehdittava mahdollisuuksien mukaan pääasian valittajan perustarpeista, olettaessa, ettei hän kykene itse huolehtimaan omista tarpeistaan, ei välttämättä merkitse sitä, että asianomaisen henkilön olisi saatava ennakkoratkaisua pyytäneessä tuomioistuimessa vaaditun kaltaista rahamääräisenä etuutena myönnettävää avustusta.

101. Tältä osin tuotava esille, että Belgian hallitus väittää huomautuksissaan, että pääasian valittajan tytär saa mukautettua sosiaaliavustusta, jonka määrässä on otettu huomioon hänen vanhempansa läsnäolo hänen luonaan. Ennakkoratkaisupyynnöstä ilmenee, että tämä nuori nainen on täysi-ikäisyydestään lähtien saanut sosiaaliavustusta, jonka määrä vastaa ”yhden hengen talouksille” myönnettävän toimeentulotuen määrää korotettuna perhe-etuuksilla, joihin hänellä on oikeus vammansa takia.

102. Ennakkoratkaisua pyytäneen tuomioistuimen on arvioitava, onko yhdessä tyttärensä kanssa asuvan pääasian valittajan perustarpeista huolehtiminen näissä olosuhteissa tehokasta, ja mikäli näin on, Belgian lainsäädäntö voidaan todeta yhteensoveltuvaksi unionin oikeuden kanssa.⁵⁰

V Ratkaisuehdotus

103. Edellä esitetyn perusteella ehdotan, että unionin tuomioistuin vastaa cour du travail de Liègeille seuraavasti:

Jäsenvaltioissa sovellettavista yhteisistä vaatimuksista ja menettelyistä laittomasti oleskelevien kolmansien maiden kansalaisten palauttamiseksi 16.12.2008 annetun Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivin 2008/115/EY 5 ja 13 artiklaa, luettuina Euroopan unionin perusoikeuskirjan

⁴⁸ Ennakkoratkaisupyynnössä (s. 22) todetaan, että vaikka LM on suorittanut tutkinnon ja hänellä on huomattava työkokemus ja hän on yhä työikäinen, tämänhetkinen laitton oleskelu estää häntä osallistumasta työmarkkinoille, asiaa muutoin tarkentamatta. Tässä toteamuksessa ei jo määritelmän perusteella oteta huomioon sitä, että LM:n maastapoistamista on lykättävä muutoksenhaun lykkäävän vaikutuksen seurauksena.

⁴⁹ Ks. tuomio 18.12.2014, Abdida (C-562/13, EU:C:2014:2453, 61 kohta).

⁵⁰ Huomattakoon vielä, että ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin on ennakkoratkaisukysymyksessään viitannut perusoikeuskirjan 12 artiklaan, mutta on ilmeistä, että tämä viittaus perustuu kirjoitusvirheeseen, minkä osoittaa ennakkoratkaisupyynnön sivun 25 teksti, jossa viitataan selvästi perusoikeuskirjan 21 artiklassa tarkoitettuun ikään perustuvan syrjinnän kieltoon. On joka tapauksessa todettava, että ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin ei ole esittänyt mitään sellaista, minkä perusteella käsiteltävässä asiassa voitaisiin ajatella kysymyksen olevan erilaisesta kohtelusta objektiivisesti rinnastettavissa tilanteissa.

7, 24 ja 47 artiklan valossa, sekä tämän direktiivin 9 artiklaa ja 14 artiklan 1 kohdan b alakohtaa, luettuina yhdessä kyseisen perusoikeuskirjan 7 ja 24 artiklan kanssa, on tulkittava siten, että ne ovat esteenä kansalliselle lainsäädännölle,

- jonka nojalla kolmannen maan kansalaisen eli vakavasti sairaan lapsen vanhemman palauttamis- ja/tai maastapoistamispäätökseen kohdistamalla muutoksenhaulla ei ole lykkäävää vaikutusta, kun tämän lapsen osalta edellä mainittuun päätökseen – jonka täytäntöönpano saattaa altistaa hänet vakavaan vaaraan siitä, että hänen terveydentilansa heikkenee vakavasti ja peruuttamattomasti – kohdistetulla muutoksenhaulla on suoraan lain nojalla lykkäävä vaikutus, jos vanhemman ja hänen alaikäisen tai täysi-ikäisen lapsensa välillä on riippuvuussuhde, ja
- jossa ei säädetä kyseisen kolmannen maan kansalaisen perustarpeista huolehtimisesta mahdollisuuksien mukaan sen varmistamiseksi, että tosiasiallisesti taataan perheen yhtenäisyyden säilyttäminen jäsenvaltion alueella olevien perheenjäsenten kesken ja otetaan huomioon haavoittuvassa asemassa olevien henkilöiden erityistarpeet sekä tarjotaan kiireellistä terveydenhoitoa ja välttämätöntä sairaanhoitoa kyseisen kansalaisen alaikäiselle tai täysi-ikäiselle lapselle sinä aikana, jona jäsenvaltion on lykättävä kyseisen kolmannen maan kansalaisen maastapoistamista tämän muutoksenhaun seurauksena, jollei kyseisen kansalaisen mahdollisuudesta huolehtia itse tarpeistaan muuta johdu.